

HÁSKÓLI ÍSLANDS SIDFRÆÐISTOFNUN

Nefndasvið Alþingis,
Austurstræti 8–10,
150 Reykjavík.

Síðfræðistofnun fagnar því að fram er komin þingsályktunartillaga um siðferðileg gildi og forgangsröðun í heilbrigðisþjónustu. Hér eru settar fram mjög almennar viðmiðanir sem á eftir að útfæra í þjóðfélagsumræðu sem og í frekari umræðu innan heilbrigðiskerfisins og tengja skýrar við verkefni þess. Siðfræðistofnun tekur undir mikilvægi þess sem fram kemur í upphafi greinargerðar við þingsályktunartillöguna að „stefnumótun fyrir heilbrigðiskerfið hvíl á traustum siðferðilegum grunni og ríkja þarf sátt um þau gildi sem eiga að veita leiðsögn til að ná settum markmiðum“.

Í þingsályktunartillöggunni eru sett fram þrjú síðferðileg gildi sem höfð skulu í fyrirrúmi og önnur gildi útfæri nánar en séu undirskipuð megingildunum: Mannhelgi; þörf og samstaða; hagkvæmni og skilvirkni. Þessi framsetning er í nokkru samræmi við þau gildi sem höfð eru að leiðarljósi við forgangsröðun í nágrannalöndum okkar. Þar hefur hins vegar farið fram ítarleg umræða um hvernig tengja skuli meginlögmál forgangsröðunar við þessi gildi og hafa nefndir á vegum stjórvalda unnið mikið verk í því skyni (sjá t.d. norska skýrslu, enska útgáfu: <https://www.regjeringen.no/contentassets/439a420e01914a18b21f351143ccc6af/en-gb/pdfs/stm201520160034000engpdfs.pdf>).

Hérlandis var farin sú leið að leita samstöðu um megingildi á vinnufundi og á heilbrigðisþingi og þau síðan útfærð af starfsfólki ráðuneytisins í þessari þingsályktunartillögu. Rétt er þó að minna á, eins og fram kemur í greinargerð, að árið 1998 var birt skýrsla sem unnin var fyrir heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra um forgangsröðun í heilbrigðismálum. Það er því villandi sem sagt er fyrr í greinargerðinni: „Á Íslandi hefur hingað til hvorki farið fram skipulögð umræða um gildismat og forgangsröðun í heilbrigðisþjónustu, líkt og þekkist annars staðar á Norðurlöndunum, né um hvað sé mikilvægt þegar kemur að slíkri forgangsröðun.“ Skýrslan frá 1998 var rifjuð upp og rædd nokkuð á vinnufundi heilbrigðisráðuneytisins haustið 2019 og reyndist að mati fundarmanna hafa staðið vel tímans tönn.

Í ljósi þeirrar samráðsleiðar sem var farin við mótuðum þeirra gilda sem sett eru fram í þingsályktunartillöggunni telur Siðfræðistofnun ekki við hæfi að gera athugasemd við hvaða þrjú megingildi, eða leiðarstef öllu heldur, eru sett fram, þótt þau séu umdeilanleg. En við bendum á að gildin (eða leiðarstefin) eru mjög almenns eðlis og afar þýðingarmikið að ljóst sé hvaða skilningur er lögð í þau og hvernig þau eru tengd við meginverkefni heilbrigðisþjónustu. Siðfræðistofnun mun því einkum halda sig við athugasemdir af þessu tagi. Munum við því fara nokkrum meginorðum um megingildin þrjú og útfærslu þeirra í þingsályktunartillöggunni og greinargerðinni.

Manngildi. Við gerum þá athugasemd við útfærsluna á mannhelgishugtakinu hve áherslan er einhliða á hugmyndina um réttindi og neytendamiðað sjálfræði. Í þeirri framsetningu glatast nokkur meginéinkenni heilbrigðisþjónustu og samband heilbrigðisstarfsfólks og sjúklinga. Sjálfræðishugmyndin er einkum útlistuð út frá réttinum til að taka upplýstar ákvarðanir sem felur í mjög þrónga sýn á stöðu sjúklinga. Margir sjúklingar eru berskjálfaðir, kvíðnir og áhyggjufullir og þurfa einkum að reiða sig á ákvarðanir heilbrigðisstarfsfólks. Virðing fyrir sjálfræði sjúklinga felur því öðru fremur í sér að þeir séu ekki blekktir, þvingaðir eða undirseldir skrumi. Framkoma sem sýnir umhyggju fyrir sjúklingi og vekur með honum traust eru ekki síður mikilvæg til að vernda mannhelgi hans og reisn en áhersla á valfreldi byggt á upplýsingum.

Börf og samstaða. Áberandi misræmi er í því hve (óþarflega) mikið er sagt um mannhelgi og sáralítið um börf og samstöðu. Ekkert er t.d. sagt um samstöðu sem megingildi í félagslegri heilbrigðisþjónustu sem er sameiginlegt tryggingakerfi allra borgara og fjármagnað úr sameiginlegum sjóðum. Einnig væri nærtækara að ræða réttlæti undir þessari yfirskrift en að setja það undir mannhelgina þar sem fjölmörg önnur siðferðisgildi eru fyrir. Það er t.d. réttlætismál að þeir sem hafi brýnastar heilsubarfir sitji fyrir þegar þjónustu er forgangsraðað. Það er líka réttlætismál að sýna samstöðu með þeim sem standa höllum fæti, svo sem fötluðu fólk, innflytjendum og fátækum, og almennt að gæta að sanngörnu aðgengi jaðarsettra hópa að heilbrigðisþjónustu. Hins vegar orkar það tvímælis að ræða heilsueflingu í samhengi við börf og samstöðu.

Skilvirkni og hagkvæmni. Siðfræðistofnun gerir ekki athugasemd við framsetningu í þessum lið. Þó má spyrja hvort umræða um heilsueflingu og lýðheilsu passi undir þessari yfirskrift. Líklega væri betra að samþætta heilsueflingu inn í almenna umræðu í greinargerðinni, svo sem um siðferðileg gildi í framkvæmd, því að hún verður ekki hæglega felld undir þau þrjú megingildi sem valin eru.

Siðfræðistofnun gerir þá almennu athugasemd við greinargerðina að nokkuð er um endurtekningar í textanum og skil á milli gildanna eru ekki nægilega ljós. Einnig er ruglingur á dagsetningum vinnufundar ráðuneytisins og heilbrigðisþings haustið 2019. Þetta þarf að samræma.

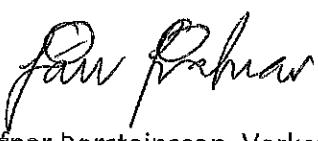
Við undirrituð erum reiðubúin að útlista þessara athugasemdir nánar á fundi með velferðarnefnd verði þess óskað.

Virðingarfyllst,

Ástríður Stefánsdóttir,
í stjórn Siðfræðistofnunar

Vilhjálmur Árnason,
stjórnarformaður

Fyrir hönd Siðfræðistofnunar,

Páll Rafnar Þorsteinsson, Verkefnastjóri